

جامعه‌شناسی تاریخی شکاف دولت و ملت در ایران

سعید معیدفر

smoidfar@ut.ac.ir

ایران جغرافیای استراتژیک و اقتصاد معیشتی ویژه‌ای دارد که آنرا در میان سایر کشورها متمایز ساخته است. چنین ویژگی خاصی باعث شده تا در این منطقه از جهان، گروه‌های اجتماعی فراگیر و پایدار در مقیاس بزرگ شکل نگیرد و بنابراین، حکومتها معطوف به گروه‌های خاص بوده و رابطه‌ای گسسته و مبتنی بر اعمال زور با جامعه ملی داشته باشند. بر این اساس، فرصت شکل‌گیری نهادهای اجتماعی فراتر از خانواده و نظام خویشاوندی و قومی و قبیله‌ای فراهم نشده است. با این وصف، خصوصاً در دوران مدرن، اگرچه پایبندی به هنجارهای اجتماعی درون‌گروهی بالا وجود داشته، اما هنجارهای در مقیاس ملی به‌ویژه در شکل قانون فاقد جاهت اجتماعی بوده و عمدتاً با مداخله و اعمال زور همراه بوده است. در عین حال نوعی بیگانگی در عرصه عمومی وجود داشته و مانع اعتماد اجتماعی میان مردم با یکدیگر، مردم با دولت‌مردان و مردم با نخبگان سیاسی و اجتماعی بوده است. البته این بی‌اعتمادی به سایر نهادهای اجتماعی جدید مانند احزاب، صنوف، انجمنها و تشکلهای سیاسی و اجتماعی نیز سرایت یافته است.

داده‌های پیمایش‌های اجتماعی نیز از ضعف اعتماد اجتماعی سازمانی، نهادی و تعمیم‌یافته حکایت دارد. در چنین شرایطی زمینه ریاکاری، شایعه‌باوری،